

Nr 130.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.

Vid denna riksdag har framlagts en proposition (nr 4) med förslag till ny flottningsslagsstiftning.

Det är nu femton, säger femton år, sedan *Norrlandskommittén* avgav ett förslag till revision av flottningsskattelagarna. Detta avsåg främst att skydda de små jordbrukarna i flera avseenden mot det mäktiga »företagareintresset» representerat av de stora bolagen, som hade intresse att behärska flottlederna samt resurser och relationer som möjliggjorde det. Det gällde i all synnerhet förhindra, att bönderna genom betungande avgifter eller rena hinder för flottning tvingades att gå ifrån sina fastigheter eller sälja skogen till underpris samt vidare förhindra, att jordägaren onödigt betungades med flottningsskador samt erhöll skälig betalning för inträffade skador och intrång. Administrativt gällde det att bereda erforderligt inflytande vid sammanträdena och besluten för det allmännas intresse och jordbrukarnes rätt gent emot det dominerande inflytande från bolagen och den högre ämbetsmannavärlden, som av naturliga skäl lutade åt de senares åskådningssätt och på samma gång i mycket hade de slutliga avgörandena i sin hand.

Det har varit mig omöjligt att hinna undersöka tillräckligt, hur dessa frågor tillgodosetts i den nu framlagda propositionen och det betänkande, som ligger till grund för densamma. Stora farhågor måste dock hysas. Förslaget utgör ett komplement till den förra året avgjorda flottningsslagsstiftningen och har beretts på samma sätt. Det vill säga, personer, som förfäktat *de sociala synpunkterna*, hava liksom i beredningen av vattenrättslagstiftningen samvetsgrant hållits utanför rådsslagen både inom kom-

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 3 saml. 52 häft. (Nr 130—131.) 1

mittén och hos regeringen, under det att bolagssynpunkterna hela tiden tillmätts en överväldigande representation. Man finner också inom betänkandet på flera ställen kritik av Norrlandskommitténs synpunkter, en kritik som vi icke heller hunnit närmare bedöma.

Då man nu ansett sig kunna dröja femton år med en sak, som enligt sin natur var ofantligt brådskande, men tyvärr ej kunnat påräkna samma intresse på högre orter, som exempelvis militärutgifter, så synes man kunna bestå sig ett ytterligare uppskov till nästa riksdag. Denna regering har ju genomdrivit en författning, som skall i småfolkets intresse redan då visa sina verkningar. Den norrländska småbondebefolkningens stora intresse i denna sak hade då även kunnat göra sig gällande på ett annat sätt, än nu synes vara möjligt.

Propositionen har dessutom framlämnats på ett sådant sätt, att icke den korta motionstiden på tio dagar kunnat genom kamrarnas beslut utsträckas. I första kammaren, där kungliga propositionen väcktes tidigare än i den andra och omedelbart remitterades, förbisågs därvid möjligheten att vid plenum nästa dag påyrka förlängning av motionstiden. I andra kammaren kunde ett sådant yrkande förberedas och framställas, men på yrkande av det stora företagareintressets målsmän avslog denna demokratiska församling samma yrkande. Det bolagsintresse, som nu i femton år fått föra talan så gott som ensamt i kommittéen ooh hos regeringen, förvägrar målsmännen för småbondeintresset en överläggningstid på tjugu dagar. Våld och våld och censur på andras yttranderätt äro alltså den högsta statskonsten i partiväsendets parlamentarism. Man ser härav, hur viktigt det är, att grundlagen utstakar rättigheterna och icke överlämnar åt kommenderade partimajoriteter att i nåder medgiva dem. De successiva inskränkningarna i den fria motionsrätten med anledning av speciella propositioner äro ett obehövt och obehörigt tilltag och ett uttryck för partiväsendets förakt, de individuella representanternas rätt och plikt att kunna utöva sitt uppdrag och den gamla vanan från formaldemokratiens partiledningar att betrakta valmännen och de menige representanterna såsom sina boskapshjordar.

Under sådana förhållanden och då jag icke ens hunnit inom motionstiden kursivt genomläsa de ofantligt vidlyftiga lagtexterna nödgas jag även på denna grund för min del och i mångas intressen yrka *uppskov till nästa riksdag* med frågans avgörande.

Emellertid har jag vid ett ögnande på vissa paragrafer och förfrågningar hos vederbörande fått den uppfattningen, att bland annat nedan nämnda mänen tarva en diskussion.

För att undvika konflikterna mellan de enskilda intressena, vilka

just här föranlett behovet av en ny lagstiftning, ligger det nära till hands att lösa frågan så, att åtminstone huvudflottlederna både ägas och förvaltas av det allmänna på samma sätt, som de viktigaste järnvägslinjerna ägas och förvaltas av staten. Båda de socialdemokratiska partierna ha också på sitt program: »*viktigare flottleder övertagas av samhället*». Vid ett tillfälle som detta bör väl derför i varje fall en socialdemokrat kasta åtminstone en skygg blick på sin författning.

Enligt det framlagda förslaget är det numera tydligt utsatt, vad förut av de flesta ansågs ligga i sakens natur, att en anlagd flottled är allmän egendom och således icke kan av anläggarna godtyckligt borttagas. *Själva förvaltningen* och förfogandet över denna allmänna egendom är emellertid fortfarande ett kooperativt företag mellan dem, som använda flottleden. Enligt kommittébetänkandet har icke frågan om även förvaltningens förstärkande upptagits till officiellt bedömande. I statsrådets yttrande (sid. 104) återfinnas emellertid några ord om denna sak och uttalas, att något officiellt principiellt hinder ej föreligger, att flottled övertages till direkt förvaltning av statsmyndigheterna. En så viktig fråga borde under de femton åren kunnat få någon mer ingående behandling och att så ej skett, beror på den ovannämnda ensidiga sammansättningen av regeringens rådgivare. Här felas således ett övervägande, som ensamt det bör vara ett tillräckligt skäl till det föreslagna uppskovet.

Det förefaller för övrigt, som om även *det allmännas egendomsrätt* icke var tillräckligt omgärdad. Uti 6 kap. 27 § uppdrages helt enkelt åt vattendomstolen att på ansökan avlysa allmän flottled, där sådana omständigheter föreligga, att flottning kan anses alldeles nedlagd. Eljest ankommer sådant ärende på Konungens prövning. Denna åtskillnad synes alldeles obefogad och förefaller till och med vara ganska misstänkt. Grunden till skillnaden synes nämligen vara den, (jämför motiven i kommittébetänkandet till § 27) att, när ett enskilt intresse vill ha en flottled avskaffad, går man till vattendomstolen, vilken, såsom erinrades i en av herr Hage förra året framburen motion, har en för ett tillmötesgående av en sådan framställning ingalunda olämplig sammansättning. När flottleden däremot skall avlysas för ett annat allmänt intresse, avgör Konungen. Då flottleders inrättande likaväl som koncession på vattenanläggningar till sin natur äro lagstiftningsfrågor och icke lagskipningsfrågor, äro både domstol och regeringsrätt inkompetenta myndigheter. Och då här i ett särdeles viktigt fall skattas åt den rätta principen, så bör man också göra det helt och hållet och icke minst, då ett enskilt intresse begär en ändring i en speciell författning till sin förmån.

Härmed sammanhänger en äventyrlighet, såsom det synes, uti stadgandet 6 kap. § 1 andra stycket. Därmed bör jämföras stadgandet i andra § tredje stycket och övriga bestämmelser i lagförslaget, hur avgöras skall, varest tidigare tillkommen allmän flottled skall bibehållas. Man kan säga att dessa stadganden, ehuru det icke framgår av bokstaven, uppenbarligen syfta på, vad man skulle kunna kalla *de gamla bondeflottlederna*. Här kan flottningen ofta länge varit nedlagd på grund därav, att bönderna eller något bolag, vilket är sannolikare, såsom innehavare av avverkningsrätten uttagit all skog, och sedan blir det ingen flottning av förr än skogen vuxit igen. Här lägger lagen antagligen en snara för småbönderna. Till yttermera visso lägger man i detta fall tungan på bonden »att visa sannolika skäl», under det att i de storindustriella flottlederna, där utredningen är lättare, det tillkommer befallningshavanden att verkställa samma utredning. När så skogen vuxit igen eller en bondebefolkning, som ej förstått eller förmått föra sin talan, vill begagna sin flottled, så befinnes det, att någon flottled ej vidare existerar. Vattenfallsägare och andra intressen skola då förstå att taga grundligt betalt för inrättandet ånyo av en flottled.

Uti 6 kap. 3 § vilar beslut om *inrättandet av flottled* ytterst på vattendomstolen, ehuru som sagt denna lagstiftningsakt rätteligen borde tillkomma statsmakten. Det otillfredsställande i denna anordning har emellertid tagit sig uttryck däri, att man anser sig icke kunna undgå att i vissa betydelsefulla fall förbehålla regeringen prövningsrätten. Bland dessa betydelsefulla fall är emellertid icke uppräknat det mest betydelsefulla, nämligen då flottleden är av betydande omfattning eller av särskild vikt ur allmän synpunkt. Hur regeringen får möjlighet att förbehålla sig prövningsrätten i de uti förslaget uppräknade fallen, synes icke vara särskilt berört i författningen eller i motiven. Visserligen stadgar kungörelsen den 23 december 1918 angående bevakande av det allmännas talan i vattenmål, att kammarkollegium skall göra en sådan anmälan. Men i flottningsmål har kollegiet ej förunnats något ombudsmannaskap för det allmänna, vilket också är en särdeles angräplig undantagsbestämmelse.

Det stora viktiga kapitlet, som låg Norrlandskommittén särskilt om hjärtat nämligen vikten att *de små skogs- och tegägarnas rätt och talan* bevakades genom medverkan på ett effektivt sätt från det allmännas sida, har, såsom det förefaller, givit anledning till många stadganden uti förslaget. En ingående granskning av dessa stadganden är emellertid nödvändig, och detta har icke medhunnits, då vid denna passus i motionsskrivandet av förut anförda skäl återstår endast en och tre kvarts

timme till motionstidens utgång. Dessa garantier förefalla dock uppenbarligen här som i så många andra fall endast vara ett skådespel i författningen. De små skogs- och tegägarna få rikligt med rättigheter, men i detta fall är det alldeles särskilt överlämnat åt deras eget initiativ, deras egen författningskunskap samt deras egen lust och förmåga att förskottera och bestrida kostnaderna för en oviss kamp mot övermakten, om dessa rättigheter skola avkasta något. Det är visserligen sant, att även för deras räkning skall enligt 10 kap. § 4, icke enligt deras önskan, men efter befallningshavandes gottfinnande utses ett ortsombud. Men detta är därjämte icke såsom för de andra ombuden obligatoriskt, utan skall ske endast »där förhållandena påkalla sådant». Ombudet skall dessutom endast meddela upplysningar och göra framställningar utan någon rätt och plikt att göra detta med rättslig befogenhet såsom ett verkligt rättegångsbiträde. Slutligen skola dessa råd endast avse ordsbefolkningens gemensamma intressen och icke vars och ens enskilda intressen, vilket även på detta område har varit, är och förblir att vara det huvudsakliga för den för sin tillvaro kämpande personen och familjen. I överensstämmelse härmed ha de små skogs- och tegägarne tämligen frikostigt berättigats »instämma talan», något som för dem i regeln är oöverkomligt.

Ehuru med stor sannolikhet en ingående granskning av förslaget skulle kunna föranleda till en myckenhet andra tvivel och bekymmer, så nödgas jag nu på grund av den censur på vår yttrandefrihet, vilken, som sagt, de stora företagens målsmän lyckats genomdriva till och med i andra kammaren, inskränka mig till att slutligen anföra följande betänkligheter rörande *distansordningen*.

Enligt det föreliggande förslaget skulle flottningmålen, fränsett ett par grupper med dessa mål sammanhängande, till Konungens befallningshavandes prövning överlämnade frågor, avgöras av vattendomstolarna. Däremot skulle flottningmålen icke såsom övriga vattenmål fullföljas till vattenöverdomstolen och därefter till högsta domstolen utan till regeringsrätten. Även om man hyst och fortfarande hyser principiella betänkligheter mot att vattenfrågor av beskaffenhet, varom nu är fråga, överlämnas åt domstolar — betänkligheter, som närmare utvecklats i herr Hages motion vid föregående års riksdag — måste man medgiva, att konsekvensen fordrar, att, när vattendomstolar nu en gång inrättats, åt desamma jämväl överlämnas handläggningen av flottningmålen.

Avgjort betänksam måste man emellertid ställa sig till inkonsekvensen i förslaget att för flottningmålen införa en helt annan instansordning än för övriga vattenmål. Det mesta av vad departementschefen

anfört mot att bibehålla det nuvarande systemet med Konungens befallningshavande som instans i flottningsmål vid sidan av vattendomstolarna, måste väl rimligtvis också kunna anföras mot en anordning med två varandra jämställda sista instanser i vattenmålen. I åtskilliga hänseenden torde väl, vad departementschefen i detta hänseende anfört å sidan 92 i propositionen i ännu högre grad gälla olägenheterna av, att vattenmålen komma att slutligen avgöras av olika slutinstanser. Den av departementschefen framhållna osäkerheten i rättstillämpningen på grund därav, att bestämmanderätten om byggande i vatten tillkomme, när byggnaden vore avsedd för flottning, Konungens befallningshavande, men, när ändamålet vore vattnets utnyttjande för industriellt ändamål, domstol, framträder väl i än högre grad därigenom, att för dessa båda myndigheter gälla olika instansordning. Det är också egendomligt att se, hur departementschefen, sedan han till stöd för förslaget att lägga flottningsmålen under vattendomstolarna, synnerligen starkt framhåller de rättsliga frågor, som sammanhånga med ifrågavarande mål, han helt plötsligt upptäcker deras övervägande administrativa natur, när det gäller överinstansen. Vattenöverdomstolen skulle enligt departementschefens mening vara främmande för de med flottningsmålen sammanhängande administrativa frågorna. Det kan vara intressant att erinra sig, att departementschefen i fjolårets vattenproposition avvisade ett av kammarkollegium väckt förslag att förstärka vattenöverdomstolen med ytterligare en ledamot med administrativ erfarenhet under påstående, att domstolen huvudsakligen skulle komma att taga befattning med frågor av judiciell natur.

Alltså, medan regeringsmakten i fjol motsatte sig en förstärkning av vattenöverdomstolens administrativa kompetens, åberopar den vid årets riksdag bristen i denna kompetens till stöd för sitt förslag att lägga viktiga vattenmål under en helt ny instansordning, därmed motverkande sin egen avsikt att åvägabringa enhetlighet i tillämpningen av vattenrätten.

Man hade hellre väntat sig, att från regeringens sida nu upptagits den redan i fjol väckta frågan om förstärkning av den administrativa och sociala erfarenheten i vattenöverdomstolen. Ty den omständigheten, att andra kammaren i fjol vid vattenlagens behandling för sin del stannade vid ett beslut härom, borde väl icke i och för sig gjort ett dylikt förslag särskilt motbjudande.

I fjolårets vattenrättsproposition anfördes mot tanken att låta vattenöverdomstolen, som nu är en division i Svea hovrätt, förstärkt med ett kammarråd, utgöra en fullt fristående domstol, den omständigheten, att en dylik domstol ej skulle komma att erhålla full sysselsättning. I år

vill regeringen nu undantaga en viktig grupp vattenmål från domstolen, för att kanske nästa år åberopa detta mot en sådan i och för sig naturligen önskvärd reform som att få vattenöverdomstolen organiserad på ett för de allmänna intressena betryggande sätt.

Bakom denna inkonsekventa argumentering beträffande vattendomstolens befogenhet och organisation ligger kanske icke en tankegång, men en äventyrlighet i alla fall. Vattenkraftsindustrien och de storindustriella flottningsintressena ha utan tvivel en fördel av, att vattenfrågornas handläggning splittras på en mångfald myndigheter, vilka efter behov kunna utspelas mot varandra och inom vilka nämnda stora intresse utan alltför svår offentlig kontroll kan upprätta och underhålla förbindelser.

Norrandskommittén anmärkte, att *en begränsning av rösträtten* vid beslut av flottningsdelägare måste komma till stånd. Då en flottningsförening kan anses jämställd med ett kommunalt samhälle för ett visst ändamål, så borde särskilt i dessa tider en regering, som förordat allmän och lika kommunal rösträtt, också haft något behjärtande för kommitténs enhälliga uppfattning så tidigt som år 1904, då betänkandet avgavs. Fråga är, om icke nu rösträtten bör även här göras lika.

I förslaget till lag om flottning i allmän flottled 34 § stadgas emellertid allenast, att för flottningsförening skall finnas reglemente, som befallningshavande »efter prövning av därtill avgivet förslag fastställer» och att detta reglemente skall angiva bland annat, »huruvida och i vad mån begränsning av flottandes rösträtt skall äga rum». Emellertid kommer förslaget sällan eller aldrig att innehålla en sådan bestämmelse och befallningshavande fastställer ganska visst merendels inkomna förslag. Skulle emellertid mot förmodan medgivandet få någon tillämpning, fick man en vacker provkarta på en mängd meningslösa, olika bestämmelser.

Fiskets tillgodoseende synes mig vara någonting mest på papperet, och varför maximum för avgiften till fiskets förbättrande satts så låg och ingen minimiavgift såsom vattenlagen i övrigt utsatt (jämför 2 kap. 10 §), synes för den oinvigde ganska obegripligt.

Ett stort bekymmer vållar mig en upplysning från en förstakammarledamot, att förslaget gått längre än kommittén i en punkt i *medgivandet för de industriella flottledernas större delägare att slå under sig mindre flottleder*.

På grund av vad sålunda anförts, hemställles,

att riksdagen ville avslå propositionen nr 4 med förslag till ny flottningslagstiftning samt hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande till nästa på nya grun-

der sammansatta riksdag av ett allsidigt reviderat förslag, som är byggt på övervägande av åtminstone viktigare flottleders övertagande även till förvaltning av samhället samt i övrigt på större hänsynstagande till de små skogs- och tegägarnas intresse och de övriga allmänneliga synpunkter, som ovan framhållits eller eljest i följd av undersökningen komma att framställa sig.

Stockholm den 1 februari 1919.

Carl Lindhagen.
